

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Рибалко Л. С.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Дін Жуцзе

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Визначено професійне самовдосконалення викладача як здатність особистості долати стереотипи і перебудовувати власне мислення й професійну діяльність, досягати нових вершин саморозвитку. З'ясовано роль викладача в партнерській взаємодії в роботі із студентами, організації тренінгів, проведенні гостьових лекцій. Доведено, що знання й уміння з педагогічної акмеології активізують професійне самовдосконалення викладача.

Ключові слова: педагогічна акмеологія, викладач, мобільність, досягнення, партнерські взаємини, навчальні тренінги, гостьова лекція, освітній продукт.

The professional self-improvement of a teacher is defined as the ability of an individual to overcome stereotypes and restructure his own thinking and professional activity, to reach new heights of self-development. The role of the teacher in partnership with students, organization of trainings, conducting guest lectures is clarified. It is proved that knowledge and skills in pedagogical acmeology activate the professional self-improvement of the teacher.

Keywords: pedagogical acmeology, teacher, mobility, achievements, partnerships, educational trainings, guest lecture, educational product.

Актуальність проблеми професійного самовдосконалення викладача закладу вищої освіти (ЗВО) зумовлена вимогами суспільства до підготовки висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, котрі готують конкурентоздатних фахівців будь-якої галузі, зокрема й галузі 01 Освіта/Педагогіка. Політика й імідж ЗВО, у свою чергу, також висувують високі вимоги до особистості викладача. Поясненням нагальної уваги до підвищення кваліфікації викладачів та їхнього стажування слугують вимоги, «продиктовані» ринком праці та роботодавцями, котрі зацікавлені в якісній підготовці фахівців. Безумовно, підготувати фахівців на сучасному рівні

цифровізації і глобалізації освітнього простору й виробничих відносин має викладач, який володіє здатністю мобільного реагування на зміни й постійно займається професійним самовдосконалюванням. Як зазначають дослідники О. Гречаник і В. Григораш, «виховати особистість учня, здатного до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, може тільки самодостатній учитель, який прагне досягти вершин власного духовного, фізичного, мотиваційно-ціннісного розвитку, оволодіти ключовими компетентностями, серед яких значне місце посідає акмеологічна компетентність як важливий компонент професіоналізму педагога» [1, с. 1].

На жаль, у вивченні проблеми професійного самовдосконалення викладача ЗВО недостатньо використовуються ідеї педагогічної акмеології як науки про саморозвиток суб'єктів освітнього процесу та створення належних умов для найбільш повної самореалізації в освітньому середовищі. До акмеологічних ідей віднесемо такі, як: досягнення акме як найвищої точки розквіту потенційних можливостей учасників освітнього простору; підвищення самоефективності в різних видах педагогічної діяльності за рахунок освоєння інноваційних підходів у навчанні та вихованні молоді.

Мета статті — розкрити шляхи професійного самовдосконалення викладача ЗВО, що сприяють досягненням акме в різних видах педагогічної діяльності.

Як свідчить аналіз результатів проведених досліджень [1–4], існує зв'язок між професійним самовдосконаленням викладача, акмеологічною компетентністю та його мобільністю. Акмеологічна компетентність викладача — це здатність швидко аналізувати й реагувати на зміни в освітньому просторі, готовність позбуватися стереотипів, що заважають професійній самореалізації, вміння змінюватися на краще, набувати нового досвіду й запроваджувати власні творчі ідеї в педагогічній діяльності. Як вважає О. Ієвлев [2], професійно-педагогічна мобільність викладача є особистісно-фаховим новоутворенням, завдяки якому інтегруються світогляд і переконання, досвід професійно-педагогічної діяльності, свідоме ставлення до неї, прагнення до саморозвитку та самореалізації, креативність й творчість. У дослідженні спираємося на структуру якостей професійно-педагогічно мобільного викладача, виокремлену цитованим автором. Цілком погоджуємося з виокремленими складниками, однак їх зміст розглядаємо з позиції зазначених вище акмеологічних ідей, а саме: мотиваційний як здатність виявляти мотиви професійної діяльності, потреби досягнення й усунення невдач, установка на самовдосконалення та самоефективність; рефлексивний — готовність аналізувати власні дії та досягати нові акме; адаптивний — здатність долати стереотипи й знаходити шляхи пристосування до нових умов освітнього процесу; творчий — готовність створював-

ти власні продукти освітньої діяльності. Практично значущим є когнітивно-діяльнісний складник професійно-педагогічної мобільності викладача, суть якого полягає в тому, що у викладацькій діяльності мають бути сформовані знання й уміння з психології, педагогіки, управлінської діяльності, а також з педагогічної акмеології. Доцільно зазначити про те, що знання про способи і шляхи зростання особистості в професійній діяльності та вміння кар'єрного просування є актуальними й пріоритетними з позиції потреб сьогодення. Саме такі знання й уміння впливають на самоефективність особистості в професійній діяльності.

У дослідженні розуміємо професійне самовдосконалення викладача ЗВО як здатність сприймати зміни, що обумовлені сучасними освітніми тенденціями й вимогами роботодавців, долати стереотипи і перебудовувати власне мислення й професійну діяльність за рахунок самоосвіти й самовиховання, проектувати нові шляхи самозростання та самореалізації.

Нам імпонують етапи процесу самовдосконалювання викладача ЗВО, зазначені в науковій праці К. Пономарь [3], як-от:

- самопізнання на основі адекватної самооцінки й рефлексії;
- розвиток «Я»-концепції й самопрогнозування на основі розуміння й прийняття кращих результатів педагогічної діяльності;
- самоподолання перешкод, що заважають професійному самовдосконалюванню й просуванню до нових вершин;
- самовираження як здатність виявляти й позиціонувати себе з кращими зразками освітнього досвіду
- коригування власної діяльності й поведінки.

У межах дослідження звернемося до практичних порад щодо професійного самовдосконалення викладача ЗВО, досягненню акме в різних видах педагогічної діяльності. Викладачеві необхідно змінювати рольову позицію від «лектора за трибуною» на суб'єктну позицію партнера освітнього процесу, здатного співпрацювати й створювати нові освітні продукти в нових умовах, до яких віднесемо онлайн-форму навчання. Уміння працювати на різних освітніх платформах, долучати до роботи студентів з різними рівнями наукованості, підтримувати розвивальне середовище є важливими для успішного виконання професійної діяльності сучасним викладачем.

Проведення навчальних тренінгів сприяє виробленню інтерактивної взаємодії між студентами та викладачами, здійсненню комунікацій на партнерських засадах. Під час навчальних тренінгів роль викладача полягає в організації та координуванні процесів виконання поставлених завдань. Не відхиляємо заохочувальну функцію викладача, від якої залежить настрій на позитив і розв'язання складних неординарних завдань. Наведемо приклад навчального антикризового тренінгу, проведення яко-

го допомагає в станах кризи та екстрених умовах у роботі з панічними атаками, гіперзбудженістю людини. У нинішніх умовах психічне здоров'я людини вимагає уваги й підтримки. Роль викладача в проведенні цього тренінгу полягає в тому, що він має знати психологію кризових ситуацій та управління ними, володіти інформацією та пояснювати механізми, причини, показники виявлення стресу в кризових ситуаціях. Проте, цього недостатньо, тому що на тренінгах учасники бажають навчитися конкретним діям. Тому вправи і завдання мають унаочнюватися, пророблятися та запам'ятовуватися. Доцільною є порада використовувати записи вправ та виконувати самостійно в домашніх умовах.

Нині популярними є гостьові лекції, оскільки вони розширюють діапазон спілкування викладача в нових умовах та з іншою аудиторією, до сих пір незнайомою. Така підготовка вимагає ретельного осмислення змісту лекції, використання додаткової інформації, роботи з сайтом ЗВО, де буде прочитана лекція. У жодному разі таку лекцію не можна «провалити», бо кожен викладач створює частку іміджу ЗВО, має власний авторитет і дбає про конкурентноспроможність. Наведемо приклад гостьової лекції на тему: «Акмеологічна компетентність викладача» для магістрів та аспірантів, які науку поєднують з викладацькою діяльністю. Інтерес до змісту лекції викликають акмеологічні технології, біографічний метод дослідження, приклади успішних фахівців, випускників ЗВО, котрі небайду-жк до студентських проблем.

Отже, що знання й уміння з педагогічної акмеології активізують професійне самовдосконалення викладача ЗВО.

Список використаних джерел

1. Гречаник О. Є., Григораш В. В. Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти : моногр. *Бібліотека журналу «Управління школою»*. Харків : Вид. група «Основа», 2019. Вип. 9 (200). 144 с.
2. Ієвлев О. М. Професійно-педагогічна мобільність викладача як чинник якості освітнього: теоретичне та експериментальне дослідження. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/40.pdf (дата звернення: 16.10.2022).
3. Пономарь К. М. Професійне самовдосконалення викладача як проблема URL: <file:///C:/Users/Acer/Desktop/7234-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-14520-1-10-20190717.pdf> (дата звернення: 10.10.2022).
4. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Горбачова І. І. Формування професійної мобільності вчителів: акмеологічний підхід, загальна середня освіта. *Бібліотека журналу «Управління школою»*. Харків : Вид. група «Основа», 2019. Вип. 6 (197). 96 с.